

TEORIE VOJENSTVÍ: ANALÝZA PODSTATY VÁLKY

Přístupy

Analýza podstaty války je součástí souhrnného studia sociálního vývoje, lidské povahy a mezinárodních vztahů.

Teorie války jako formy sociálního chování lze rozřadit pětí hlavními způsoby, a to podle:

1. jejich filozofických premis,
2. jejich ideologického původu,
3. sociální úrovně, o níž se předpokládá, že v ní má válka svoje kořeny,
4. dimenze sociální aktivity, do níž válka patří,
5. účelu teorie: vysvětlit podstatu války nebo posuzovat válku empiricky.

Z filozofického hlediska je možno přístupy rozřadit podle jejich teorie příčinnosti jako deterministické, indeterministické anebo teologické.

● **Charakteristikou deterministických přístupů je, že posuzují válku a všechny ostatní sociální jevy jako determinované zákony nebo pravidla. Takové teorie lze dále rozdělit podle:**

- determinující síly materiální, duchovní nebo metafyzické,
- determinující síly, která je v rozmezí od absolutní u fatalistického přístupu až po méně striktní teorie, v nichž je působení determinujících síly vysvětlováno všeobecně a je ponechán prostor pro působení jiných činitelů a formování podrobností sociální aktivity.

● **Indeterministické přístupy (voluntaristické přístupy) posuzují válku jako záměrný akt uskutečňovaný člověkem z jeho vlastní vůle podle jeho hodnocení situace.**

● **Teologické přístupy posuzují svět a lidskou existenci jako součást plánu, v němž určité síly působí k nějakému konečnému cíli stanovenému Bohem, přírodou nebo samotnou historií. Sociální jevy jsou vysvětlovány ve světle pohybu k tomuto cíli. Také o válce se soudí, že hraje úlohu v postupu lidstva kupředu k vyššímu stupni pokroku.**

Ve skupině přístupů podle sociální úrovně, v níž má podle domněnky válka svoje kořeny, se rozlišuje mezi:

- teoriemi, které hledají původ válek v povaze člověka: **mikrokosmické teorie**, a
- teoriemi, které hledají původ válek v povaze společnosti: **makrokosmické teorie**.

I když v téměř všech případech patřících do obou druhů přístupů je válka považována za politickou a institucionalizovanou formu sociálního konfliktu, mají rozdíly v koncepcích kořenů války důležité důsledky. Je to jasně patrné v návodech pro vyloučení války:

- **makrokosmická teorie** tvrdí, že tohoto cíle lze dosáhnout pouze zdokonalováním lidí nebo vyloučením špatných vůdců,

- **podle makrokosmických teorií řešení** spočívá ve změně sociální struktury.

Anarchii mezinárodního systému lze považovat za příčinu umožňující vznik války. Povaha mezinárodního systému rovněž může hrát přímou úlohu při vzniku války.

Nejčastější rozdělení přístupů spočívá na druhu sociální aktivity (politické, ekonomické, ideologické apod.), kde různé teorie hledají primární kořeny války.

Většina teorií války však uznává, že válka, ať je její primární kořen jakýkoli, je politickým aktem. Různé výklady války proto znamenají různé pojmy mechanismu, jímž je válka vyvolávána svým hlavním zdrojem (psychologickým, ideologickým apod.) prostřednictvím politiky. Jinými slovy, každý přístup obsahuje odlišný výklad toho, co tvoří politiku a politickou aktivitu.

Protože je často obtížné zařadit přístupy k podstatě války do jednorozměrných kategorií, vzniká možnost multidimenzionálního třídění. V některých případech může být přístup věcně posuzován jako multidimenzionální, avšak zároveň je nutno uvést zvláštní určující úlohu jedné z dimenzí.

Od druhé světové války byla velká pozornost věnována tomu, aby byly sociální jevy, včetně války, podrobeny kvantitativně-empirické a zvláště statistické analýze.

Politické a vojenské doktríny vedoucích západních zemí jsou do značné míry ovlivňovány ideami pocházejícími z tradice politického realismu. Intelektuální důsledek této tradice je dalekosáhlý. Politický realismus je základním způsobem uvažování o politice v pojmech státu, zájmu a moci, jakož i o válce jako politickém nástroji.

Politický realismus klade důraz na politickou (nebo sociálně-politickou) povahu války, na její podstatu a její úlohu jako pokračování politiky a nástroj politiky. Válka je posuzována jako forma politického souboje lišící se od jiných forem politického zápasu skutečností, že zahrnuje používání vojenských prostředků. Válka je posledním arbitrem v politických konfliktech a používá se jí pouze, když se mírové prostředky projeví jako neúčinné.

Kořeny velké diskuse o podstatě války

Diskuse o podstatě války v raketojaderném věku má svoje kořeny ve filozofických polemikách devatenáctého století. V nich je možno zjistit tři spolu soupeřící názory:

■ Ačkoli jsou války vždy zahajovány s politickými cíli, jakmile jednou vypukly, nejsou kontrolovatelné politickými cíli, a proto musejí být řízeny čistě vojenskými zřeteli. Tento přístup lze nazvat "militaristickým".

■ Politický realismus zastává názor, že válka jako nástroj politiky může a musí být vedena pod politickou kontrolou.

■ Pacifisté odmítají základní zásadu obhajovanou oběma výše uvedenými přístupy, že válka je vždy normální součástí sociálního života a nabízejí alternativní filozofickou perspektivu, v níž má být zavedeno řešení politických konfliktů. Podkladem různých názorů, které vytvářejí tuto tradici, je domněnka, že válku je nutno považovat za patologický a zcela nežádoucí jev, který by měl být vyloučen ze sociálního života.

Je možno rozlišovat tři druhy protiválečné filozofie:

- Pacifistický názor založený na etických principech. Je velmi kritický vůči jakékoli domněnce, že vzhledem k tomu, že válka je účinná, může být použita jako nástroj politiky.

Jakákoli teorie války, která zahrnuje morální hodnocení války samotné, musí být odmítnuta jako neúplná, a proto neadekvátní.

- Utopická tradice založená na názoru, že existuje základní harmonie zájmů mezi všemi lidmi a všemi státy. Kdyby všechny státy sledovaly svoje skutečné národní zájmy na základě globální perspektivy, byly by schopny řešit všechny myslitelné diference bez používání násilí.

- Obor sociologie zvaný mírový výzkum, o němž se někdy soudí, že zahrnuje (jako varianta) studium tzv. řešení konfliktů. Válce lze předejít nalezením mírových prostředků pro řešení politických konfliktů.

Po druhé světové válce se hlavní koncepční prvky politického realismu staly základem prakticky všech západních teorií mezinárodních vztahů. Takové pojmy jako "moc" a "státní zájmy" se ukázaly být dostatečně pružné k tomu, aby připustily výklady, které souhlasí s širokým spektrem názorů na politicko-vojenskou situaci ve světě a na trendy jejího vývoje. V této formě přežily pacifismus a militarismus.

Ti, kdo hledají mírové způsoby řešení konfliktů a vytváření životaschopného míru, vyjadřují cíle dřívějších pacifistů k vyloučení války, jakož i sdílejí všeobecné ideje týkající se podstaty politiky a války sdílené politickými realisty.

Militarismus je základním postojem založeným na názoru, že válka je nevyhnutelná, a že je proto nutno využívat ji pokud možno nejlépe. Tento názor stále působí v myšlení mnoha profesionálních strategií.

Perspektivu (na rozdíl od pojmů) politického realismu odlišuje od perspektivy militaristy na jedné straně a pacifisty na druhé straně jeho neochota a priori vyslovit úsudek o hodnotě války: **státy jdou do války, když se domnívají, že je v jejich zájmu, aby do ní šly.**

Změnila se podstata války?

Vývoj jaderných zbraní a velké sociální přeměny po celém světě měly velký vliv na diskusi týkající se vztahu mezi válkou a politikou. Tři perspektivy války vedly ke třem odpovědím na otázku týkající se současného obsahu pojmu válka jako prostředek politiky.

▲ **Za prvé.** Militaristé tvrdili, že princip primátu politiky ve válce je nyní sporný více než kdykoli dříve. Zavedení raketojaderných zbraní posílilo platnost jejich tvrzení, že válka je ovládána svou vlastní logikou. Takové zbraně umožňují realizovat Clausewitzovu myšlenku absolutní války.

▲ **Za druhé.** Velká většina těch, kdož sdílejí názory politického realismu, zastává stanovisko, že s výjimkou termonukleární války idea o válce jako pokračování a nástroji politiky obstála ve zkoušce času a zachovává si platnost. Válka je stále téměř normální fází v mezinárodních vztazích, protože žádná zahraniční politika není realizovatelná, pokud za ní nestojí vojenská schopnost vést válku, kdyby nastala její potřeba. **Toto stanovisko podpořují níže uvedené argumenty.**

1. Svět je stále plný politických konfliktů, z nichž některé mohou být řešeny pouze s použitím ozbrojeného násilí.

2. Hlavní činitelé ovlivňující výskyt válek přetrvávají. Například, počet nezávislých států se zvětšil, což zvyšuje riziko vypuknutí války.

3. Válka je stále použitelná jako nezbytný způsob k dosažení určitých politických cílů, zvláště je-li použita racionálně, úměrně politickým cílům.

4. Teoretické konstatování, že válka je pokračováním a nástrojem politiky, nesmí být zaměňováno s otázkou, zda je válka určitého druhu užitečná jako nástroj. Když válka vypukne, je pokračováním politiky; když nevypukne, dokonce když jde o velký konflikt, důvodem prostě je, že neexistuje žádná válka takového druhu, která by byla vhodným nástrojem pro dosažení politických cílů. Nepravděpodobnost rozsáhlé jaderné války to potvrzuje: taková válka je nepravděpodobná z toho důvodu, že nemůže sloužit žádnému

ilitickému účelu. Na druhé straně realisté připouštějí, že kdyby měla vypuknout termojaderná válka, pravděpodobně by nemohla být kontrolována politickými cíli a že v tomto nyslu se podstata války změnila. Taková válka (jako Clausewitzova absolutní válka) by byla stěsť destruktivní, a proto musí být posuzována jako absolutní válka jako hypotetický případ, protože uvolněním takového množství destruktivní síly nelze dosáhnout ničeho hodnotného, smůže být zahájení jaderné války racionálním činem.

5. Vlády i nadále používají omezených válek jako prostředků politiky, jak o tom svědčí etnost, s níž k válkám dochází.

▲ Za třetí. Představitelé třetího tradičního přístupu k podstatě války tvrdí, že otřesná kušenost z totální války ve druhé světové válce a vyhlídka na úplné zničení v termojaderné válce jasně dokazují neudržitelnost militaristického stanoviska. Podobně názor, že válka je ormálním a trvalým nástrojem pro dosahování politických cílů (bez vztahu k etickým ormám) je "pacifisty" odsuzován jako velmi nebezpečný; zaměřuje úsilí na zachování války ako nástroje politiky a na vytváření "racionálních" forem války, namísto na hledání způsobů pro úplné vyloučení války.

Probíhá také diskuse o tendenci moderních válek být nekonvenčními ve svých prostředcích a cílech. Poznatky, na nichž spočívají tyto argumenty, jsou:

1. Kdyby vypukla termojaderná válka, byla by velmi odlišná od tradičně chápané války nejen svou neužitečností jako politického nástroje, ale také proto, že by byla procesem /zájemného zničení bez boje.

2. Ve druhém extrému, v revoluční válce, jejíž hlavní vojenskou variantou je vleklá válka, e hlavním cílem podkopat vojenský, ekonomický a politický potenciál protivníka, nikoli zničit jeho ozbrojené síly.

3. Bez ohledu na tyto zjevné rozdíly jsou oba druhy válek podobné v tom smyslu, že de facto sledují neomezené cíle.

4. Války na státní úrovni, které byly dříve nejběžnější, vznikají nyní méně často ve srovnání s vnitrostátními válkami; jinými slovy, "standardní válka" změnila svůj charakter.

5. Na rozdíl od válek minulosti, které byly všechny výsledkem alespoň určitého rozsahu politického plánování a politické úvahy, příští válka bude pravděpodobně neočekávaná a nezamýšlená a vypukne náhodně.

Činitelé ovlivňující válku

Růst vlivu technologie na válku, který vede ke změně podstaty války, je jedním předmětem důležité oblasti vojenského studia: vlivu sociálních činitelů na válku.

Tradičně nebyla tato oblast považována za samostatnou oblast výzkumu, protože vliv sociálních činitelů byl posuzován za vliv ležící vně ozbrojeného zápasu. Dva výše uvedené vývojové směry změnilý tento postoj:

- velké sociální přeměny ve světě postavily válku (a také boj proti válce) do centra sociálně-politického zájmu,

- extrémně rychlý vývoj vojenské technologie značně ovlivnil obraz války.

Oba tyto vývojové směry zvýšily význam sociální a technologické dimenze války.

Pochopení, že válka způsobuje obrovské ztráty a utrpení, značně rozšířilo morálně-psychologickou dimenzi války. Posílilo boj proti válce, proti závodům ve zbrojení a proti přípravám války, jakož i úsilí o ukončení války, jestliže vypukne. Tyto problémy jsou postupně zařazovány do vojenské analýzy.

PŘÍČINY VÁLKY

Příčiny války se staly samostatným předmětem analýzy. Prevence války se stala nejnaléhavějším problémem naší doby. Rozsáhlá literatura obsahuje mnoho přístupů různé vykládajících příčiny a podstatu války: biologické, psychologické, geopolitické, ideologické a jiné.

Přístupy

Jednotlivé přístupy se liší podle:

- svých politických premis,
- sociální úrovně, o níž se předpokládá, že v ní má válka svoje kořeny,
- dimenze sociální aktivity (ekonomické, politické, ideologické atd.), k níž válka podle mínění patří,
- účelu teorie k vysvětlení povahy války a k jejímu empirickému posouzení.

Důsledkem je, že se studie značně liší svou strukturou a metodou.

Příčiny války mají velký vliv na povahu fenomenu a úzce souvisejí s jejími sociálními funkcemi a důsledky:

1. Pokud jde o jejich filozofické premisy a teorii příčinnosti, přístupy k příčinám války lze možno rozdělit na deterministické, interdeterministické a teologické.
2. Na různých sociálních úrovních mohou různé přístupy hledat původ válek v povaze člověka, nebo ve společnosti, nebo v mezinárodním systému.
3. Podle oblasti sociální aktivity, v níž údajně jsou primární kořeny války, většina badatelů tvrdí, že ať jsou kořeny jakékoliv, válka nakonec vypukne z přímých politických důvodů a je vedena pro určité politické cíle.

Soubory příčin

Příčiny jsou uváděny v různých formách:

- **nepřímé příčiny:** nacionalismus, vrozená agresivita, ekonomické systémy, závody ve zbrojení, nerovnost bohatství, rasové, jazykové nebo náboženské rozdíly, populační tlaky atd.,
- **přímé příčiny:** války ke zmocnění se území, k rozšiřování politické kontroly, pro zachování rovnováhy sil, pro podporu ideologických cílů, pro obchodní monopol a jiné ekonomické výhody, pro strategické výhody včetně bezpečnostních důvodů atd.

Nepřímé i přímé příčiny jsou často uváděny jako protiklady vedoucí k válkám: války vyplývající z územních sporů, ekonomického soupeření, ideologických konfliktů, závodů ve zbrojení, odporu proti národnostnímu útlaku, chudobě, tj. ozbrojených povstání proti nespravedlnosti, která by mohla být odvrácena racionálnější politikou atd.

Obvykle není kritérium, které je základem souboru nebo formálního třídění, jasné. Všeobecně se soudí, že příčiny válek odpovídají hlavní konfliktní charakteristice mezistátních vztahů, k nimž se někdy připojí hlavní vnitřní rozpory.

Mocenské teorie

Politické (nebo sociálně-politické) přístupy soudí, že jednou z hlavních příčin mezinárodních válek je existence nezávislých států, které navzájem soutěží o moc a které při sledování svých zájmů považují válku za poslední prostředek. Při hledání pravidelnosti souvisejících s výskytem válek lze zjistit tyto tendence:

1. Spojoval války s různými druhy rozdělení moci ve světě.
2. Přisuzoval války tomu nebo onomu modelu vztahů mezi supervelmocemi.
3. Hledal určitý vztah mezi výskytem válek a mírou tzv. aliančního uskupování.

Existují různé názory:

- někteří vidí ve výskytu válek pravidelnosti,
- jiní se domnívají, že ve většině případů vznik války nevyjadřuje žádnou pravidelnost, nýbrž závisí na hodnocení ze strany jednotlivého státu nebo skupiny států toho, zda dotyčná válka může nebo nemůže posloužit jejich partikulárním zájmům,
- protože mnohé státy považují rovnováhu moci za podmínku jejich bezpečnosti, může hodnocení záviset také na očekávaném vlivu války na tuto rovnováhu.

Systemové teorie

Vysvětlení vzniku válek se hledá v mechanismu mezinárodních vztahů považovaném za systém. Uvnitř mezinárodního systému považovaného za souvislý celek složený z nezávislých částí jsou události determinovány jeho strukturou, vztahy mezi částmi jako složkami struktury a způsoby chování, které jsou systému vlastní. Základní myšlenkou je, že systém je homogenní a značně stabilní a že jeho charakteristiky jsou upraveny tak, aby chránily a udržovaly jeho stabilní identitu. Války patří k funkcím spočívajícím v podstatě systému: neohrožují jeho existenci jako systému, nýbrž slouží k řešení konfliktů, které narušují jeho normální fungování nebo které mění základní vlastnosti systému. V konečném důsledku slouží k zachování systému.

UKONČENÍ VÁLKY

Ukončení války je málo analyzovaným problémem.

Deskriptivní literatura a popisné analýzy postrádají srovnávání a generalizaci a nesnaží se o vytvoření teorie.

"Preskriptivní" (předepisující) literatura se snaží analyzovat politické, ekonomické a morální výhody ukončení války (nebo válek všeobecně) a nastolení trvalého míru. Studie mezinárodních vztahů se zabývají podmínkami pro ukončení války, jakož i relativním vlivem vedoucích osobností, domácími vztahy a stavem mezinárodního systému.

Ve vojenské literatuře je problém ukončení války téměř úplně přehlížen.

Níže uvedené problémy vyžadují analýzu:

1. Vliv vyhlášených cílů války a změny těchto cílů v průběhu války na ukončení války.
2. Vliv výsledků vojenských operací na možnost ukončení války.
3. Podmínky účinné deeskalace války.
4. Vliv jednotlivců na rozhodování o ukončení války a na realizaci takového rozhodnutí.
5. Vliv domácí situace (politických a vojenských elit, veřejného mínění, ekonomické situace) na podmínky podporující nebo ztěžující ukončení války.
6. Vliv mezinárodní situace.
7. Vliv komunikace mezi válčícími stranami, jejich pochopení a nepochopení postoje druhé strany, jakož i jejich materiálových a morálních možností a cílů týkajících se pokračování ve válce a ukončení války.

Zcela odlišným problémem, který spojuje otázku ukončení války s problémem důsledků války je, jak ta nebo ona forma ukončení války ovlivní následující mír.

PROBLÉMY ROZDĚLENÍ VÁLEK

Nástroj pro analýzu války

Rozdělení válek je podmínkou sine qua non každé analýzy války. Válka je složitým pojmem zahrnujícím ozbrojené konflikty se značně proměnnými sociálně-politickými a vojenskými charakteristikami, které mají vcelku pouze velmi všeobecné rysy, jako je použití nástroje politiky, nebo jejich projev jako organizovaný ozbrojený zápas. Je toho velmi málo, co lze říci o jevu válka nebo o druhu války a co by platilo stejně pro všechny války.

Typologická analýza může mít praktickou hodnotu při stanovení strategie pro předcházení nebo vedení války určitého typu.

Politické rozdělení

Existuje mnoho politických rozdělení:

- všeobecné a spíše formální rozdělení udává protagonisty ve válce a jejich cíle,

- jiná rozdělení se týkají příčin anebo jiných politických charakteristik, které jsou více specifické
Rozdělení týkající se formálních rysů válek dělí všechny války na mezistátní (nebo mezi národní) a vnitrostátní (vnitřní, občanské).

Jiné rozdělení uvádí čtyři základní kategorie válek:

- mezistátní,
- vnitřní,
- ozbrojené intervence,
- internacionalizované války.

Rozdělení zaměřené na všeobecné vnější charakteristiky válek, hlavně na jejich cíl (v geografickém a vojenském smyslu) a na jejich intenzitu uvádí:

- ▲ totální (globální) válku,
- ▲ omezenou válku,
- ▲ místní válku (lokální válku),
- ▲ studenou válku,
- ▲ občanskou válku (povstaleckou, protipovstaleckou),
- ▲ guerillu,
- ▲ skrytou válku.

Příčiny jako kritérium

Války s různými příčinami mohou být vysvětlovány jako odlišné druhy válek.

Existuje velmi mnoho rozdělení válek podle jejich příčin. Většina studií se zaměřuje na jednu příčinu, která je považována za hlavní. Jiné studie se snaží o multikausální vysvětlování války, nebo alespoň o systemizaci a třídění možných příčin. Ačkoli žádná jiná příčina nepředurčuje podstatné rysy a formu války, analýza příčin může být určitým přínosem k rozdělení válek podle prot sobě stojících stran a podle účelů války.

V jednom přístupu jsou příčiny rozlišovány podle oblastí sociální aktivity (politické, ekonomické, náboženské, biologické, psychologické apod.). V jedné variantě jsou tyto oblasti považovány za činitele ovlivňující sociální chování, tj. také válku.

Jiný přístup uvádí příčiny podle čtyř hlavních ideologických rozdílů a konfliktů: mezi národnostmi, náboženstvími, třídami a politickými ideologiemi. Zároveň rozebírá soubor "konvenčních" teorií o příčinách války: závody ve zbrojení, ekonomický systém, nacionalismus, vrozená agresivita a mnoho činitelů vytvářejících napětí jako populační tlaky, nerovnost bohatství, rasové, jazykové a náboženské rozdíly.

Rozdělení uspořádané na základě účelů války uvádí:

- války pro zmocnění se území,
- války pro rozšíření politické kontroly,
- války za obchodní monopol,
- války za strategické výhody se zřetelem k vedení budoucích válek.

Podle tradičních druhů účelů v mezistátních válkách jsou rozlišovány války v pravém slova smyslu:

- pro ekonomické zisky,
- vedené z bezpečnostních důvodů,
- vedené s ideologickými cíli.

Ve vnitřních válkách jsou hlavními účely:

- podpora komunismu,

- osvobození národů z koloniální nadvlády,
 - dosažení sebeurčení části společnosti.
- Z hlediska "mezinárodního společenství" mohou být války vedeny:
- * k posílení mezinárodního práva,
 - * k zachování rovnováhy moci,
 - * k uskutečnění spravedlivé změny.

Vojenská rozdělení

Existují mnohá hlediska vojenské formy války, která mohou být kritérii pro rozdělení válek.

- Všeobecná rozdělení, která mají vztah:
 - k geografickému rozmachu operace: války globální, lokální,
 - k trvání války: dlouhá, krátká,
 - k intenzitě války: válka vysoké, střední a nízké intenzity.

- Podle používaných zbraní se rozlišuje:

- jaderná válka,
- konvenční válka.

Další rozlišovací charakteristiky vedly k zavedení pojmů jako

- neomezená (všeobecná, globální, totální) válka,
- omezená válka,
- totální termojaderná válka nebo všeobecná jaderná válka,
- taktická jaderná válka nebo omezená jaderná válka.

- Rozšíření lokálních válek a guerillových metod vedlo k rozdělení lokálních válek na:

- lokální konvenční války,
- lokální antiguerillová válka.

Používá se také pojmů

- guerilla a antiguerilla,
- teroristická válka.

Rozdělení podle způsobu, jakým může válka začít:

- válka může začít předem promyšleným útokem, nebo
- předstihovou akcí, nebo
- náhodou,
- tzv. katalytická válka; když malé státy zavlečou do války velký stát, nebo v jiné situaci, když se konflikt mezi supermocností a jinou mocností týká také druhé supermocnosti.

- Kritériem pro rozdělení válek může být trvání:

- války s rychlým rozhodnutím,
- dlouhé války, v níž se vítězství dosáhne po dlouhotrvajícím boji,
- vleklé války.

Vojenská rozdělení jsou v podstatě rozděleními "vedení války", nikoli války. Rozlišují mezi druhy boje a jsou zaměřeny na používané zbraně, nikoli na druhy války. Avšak tentýž druh boje může být použit ve velmi odlišných válkách.

Rozdělení válek vyjadřuje určitou politickou ideologii. Rozdělení uváděná v západních doktrínách vyjadřují současnou formu "politické realistické filosofie".

Rozdělení a politika

Hodnota rozdělení válek je v tom, že:

- může sloužit při hodnocení situace a při organizaci vhodného obranného úsilí a tím při formulaci vojenské doktríny,

- může být jednotlivými stranami považována za prostředek pro ospravedlnění vlastní postoje a vlastní politiky a ke zpochybnění postoje a politiky protivníka,
- může sloužit ve vnitrostátních politických diskusích pro odůvodnění vojenské politiky a zvláště vojenských výdajů,
- může sloužit jako nástroj politického a ideologického boje.

TEORIE PREVENCE VÁLKY

Teorie prevence války v přístupu orientovaném na válku:

- ovlivňuje důležité koncepční problémy, jako je úloha vojenské síly,
 - může ovlivňovat strategie budoucích válek, protože strategie odstrašování souvisí s strategiemi vedení války, jestliže odstrašování selže,
 - ovlivňuje válečné přípravy, zvláště nákup výzbroje a stav vojsk.
- Nicméně se teorie odstrašování zabývá dobou míru a používáním vojenské síly a jiných prostředků politiky v míru, a proto je považována za součást teorie mezinárodních vztahů.

V přístupu orientovaném na vojenskou sílu je odstrašování jedním z hlavních problémů teoretiků a praktiků, kteří se zabývají vojenskými záležitostmi, protože se týká hlavní funkce vojenské síly velmocí v míru, zvláště vzhledem k jaderné válce.

Pojem

Odstrašování je obvykle chápáno jako:

- prostředek zahraniční politiky a
- funkce vojenské síly.

Nejdříve bylo hlavním účelem odstrašování jako prostředku zahraniční politiky předejít totální válce mezi supermocnostmi jadernou hrozbou. Potom se vyvíjelo ve dvou ohledech:

- pokud jde o cíle, koncepce odstrašování byla nejdříve rozšířena tak, aby zahrnovala prevenci válek kromě totálních,
- později zahrnovala také přinucení jiných států, aby upustily od jednání oponujícího politickým cílům odstrašujícího státu a dokonce aby konaly určité pozitivní kroky výhodné pro odstrašující stranu.

Jinými slovy, odstrašování začalo znamenat přinucení jiných států nejen k tomu, aby "něco udělaly", nýbrž také, aby "dělaly něco", co by jinak nedělaly.

Pokud jde o používané prostředky, odstrašování překročilo vojenské (a na počátku pouze jaderné) hrozby a nyní představuje hierarchii hrozeb, které zahrnují diplomatický nátlak, otevřené politické a ekonomické akce, bezpečnostní pomoc jiným národům a mnohá vojenská opatření, a to s použitím konvenčních i jaderných zbraní.

Může to znamenat koncepční transformaci:

- od používání odstrašování jako vojenského prostředku bezpečnostní politiky,
- k používání odstrašování jako multidimenzionálního prostředku zahraniční politiky.

Taková změna někdy zahrnuje jiné změny pojmu vojenské síly, tj. změnu jejího hlavního poslání. Zatímco:

- v minulosti byla vojenská síla obvykle určena k přípravě vítězné války,
- nyní jí bylo stanoveno poslání zachovat mír.

Z tohoto hlediska odstrašování prokázalo neúčinnost tradiční funkce vojenské síly při ochraně země a jejího obyvatelstva obranou národního území. Tato funkce musí být přeměněna v kombinovanou funkci "odstrašování plus obrana".

Podmínky úspěšného odstrašování

Podmínky účinného nebo úspěšného odstrašování jsou:

- **Materiální:** aby odstrašování bylo účinné, musí být založeno na reálných možnostech realizovat hrozbu formulovanou v odstrašovací politice. Odstrašování musí spočívat na dostatečné velikosti ničivé jaderné úderné síly, tj. na fyzické schopnosti způsobit protivníkovi provokativní ztrátu. Taková schopnost zase závisí na dvou podmínkách: na nezranitelnosti vlastních úderných sil (tj. na schopnosti druhého úderu) a na zranitelnosti nepřátelských cílů,
- **Strategické:** aby odstrašování bylo účinné, musí být řízeno vhodnou strategií,
- **Politicko-psychologické:** věrohodnost závisí hlavně na splnění obou výše uvedených podmínek. Aby byla politika odstrašování účinná, protivník musí být přesvědčen, že odstrašující strana má schopnost uskutečnit hrozbu, strategii k účinnému uskutečnění hrozby konečně vůli tak učinit.

Přesvědčit protivníka znamená ovlivnit jeho chápání a potom jeho záměry a akce: jde o psychologický aspekt odstrašování. Existuje potřeba zajistit dobrou komunikaci mezi stranami, která je politickým požadavkem umožňujícím oběma stranám přesně hodnotit záměry a možnosti druhé strany.

Souhrn

Souhrn problémů, které byly rozebrány, lze formulovat takto:

1. Teorie vojenské síly

- Ozbrojené síly, jejich podstata a funkce.
- Vliv ozbrojených sil na společnost.
- Vojenská moc.
- Mezinárodní úloha vojenské síly.
- Vojenská síla a revoluce.

2. Analýza podstaty války

- ▲ Podstata války.
- ▲ Příčiny války.
- ▲ Rozdělení válek.
- ▲ Ukončení války.

3. Teorie prevence války

- * Pojem odstrašování.
- * Podmínky úspěšného odstrašování.

Přeložil z knihy J. Lidera a pro tisk upravil Ing. Josef Nastoupil.